מזון ג' סעודות כרבי יומנן בן ברוקה פרק מ' דעירובין ועיין לקמן במשנה ז': **ב נאמנין על הלקט ועל השכחה וכו'.** עיין מ"ש בפ"ד מ"ו מסכת לסידורן: **ובן לוי נאמן לעולם.** לשון הר"ב דכי היכי דלא נחשדו ישראל על תרומה גדולה. כן לשון הירושלמי ור"ל ישראל עם הארץ שאין נאמנין על שאר מתנות כלקמן בריש מסכת דמעי: **ג נאמנין על החטים.**

ב נֶאֱמָנִים[ז] עַל הַלֶּקֶט וְעַל הַשִּׁכְחָה וְעַל הַפֵּאָה[ח] בִּשְׁעָתָן[ט], וְעַל מַעֲשַׂר עָנִי בְּכָל שְׁנָתוֹ[י]. וּבֶן לֵוִי נֶאֱמָן לְעוֹלָם[יא]. וְאֵינָן נֶאֱמָנִין[יב] אֶלָּא עַל דָּבָר שֶׁבְּנֵי אָדָם נוֹהֲגִין כֵּן[יג]: ג נֶאֱמָנִין עַל הַחַטִּים.

ב נאמנים. הענייס לומר מיטיס הללו של לקט שכחה ופאה הן ופטוריס מן המעשר: **בשעתן.** בשעת הקליר: **בכל שנתו.** בשנה שלישית ובשנה שמעשר עני נוהג בהן: **ובן לוי נאמן לעולם.** למעשר לשון נוהג בכל שנה וכיון לומר של מעשר לשון הס לא תיישיין שמא לא הפריש מהן תרומת מעשר דכי היכי דלא נחשדו ישראל על תרומה גדולה כך לא נחשד בן לוי על תרומת מעשר: **אלא על דבר שבני אדם נוהגין כן. ג נאמנין על החטים.**

פירוש המשניות להרמב"ם

ב כבר הקדמנו שמתנות עניים אינן חייבות במעשרות וכן הלוי אינו חייב [שיוציא] מן המעשרות אשר ניתן לו חוץ מתרומת מעשר כמו שביארנו בפ' שביעי מברכות ואמר שיהיה העני נאמן בשעת הלקט שיאמר זה לקט ונקח אותו ממנו ולא נתחייב להוציא ממנו מעשר ושאר ההלכה מבואר על זה העיקר. ומה שאמר **אין נאמנין אלא על (דבר שבני [שדרך בני] אדם נוהגין.** [כן] ר"ל שהם אינם נאמנין באמרם שאלו מתנותיהם ולא יתחייב הדבר ההוא מעשר אלא א"כ מנהג בני אדם לתת להם הדבר ההוא ונבאר אותו אחר זה [והוא אמרו]. ג דרך בני אדם לתת הלקט והשכחה והפאה בחטים ולא בקמח ולא בלחם ועל כן יהיו נאמנין על הזרע ולא יהיו נאמנין על הקמח ולא על הלחם וזה כשיאמר הבעל הבית

מלאכת שלמה

ב נאמנין על הלקט כו'. פי' הר"ש שיילי"ו ז"ל נאמנין על הלקט כו' בשעתן נאמנין שעייס לומר מיטיס הללו של לקט שכחה ופאה הן ופטורין ממעשר ותרומה כדתנן בריש תלה ופאי הן עמי הארץ יכול המבר ליקח מהם ולסמוך עליהן ובע"ה שאינם לו מסודין ולא נאמנין מייתי וכן כתב הרמב"ם ז"ל פרק י"ב מהלכות מעשר: **בשעתן.** בשעת הקליר: בכל שנתו. נאמנין עליו להיינו שנה **שלישית ושביעית:** נאמנין לעולם לומר מעשר לשון זה ונתתי [הגה"ה: לשון החכם הר"ר יהוסף מסכמי ז"ל בירושלמי דייק שהלוי נאמן לפי' לומר שהפירות ממנו תמ"ע מדקתני לעולם ולא קתני וכן לוי נאמן על מעשר לשון] לכהן תרומת מעשר ולעולם מע"ר נוהג דקרוי נחלה כדאיתא פ"ק דר"ה ולית ביה משום טבל והלוקח ממנו ג"כ לעשר מהן דמאי: להיות נוהגין כן. כדתני סיפא דלקמיה נאמנין על החטים ואין נאמנים על הקמח וכו': ובירושלמי גרסי' סלק ר"ש דרומיא דעי קומי ר' יוסי נימא מתני' דמיקל להמיין ע"ה לומר זה לקט זו מ"ע ר"ש היא דתניא וכו' ורבנן פליגי עליה התם ובכתבה הבריית לק' פ"ד דתמי ותירץ לו ר"י דלפי' רבנן מודו בהא לאין דרך עני לעשות ערמה בדבר זה להיות מלמד לעבידה לגלויי. ובראיה מן הירושלמי דגרסי' במתני' אלא על דבר שכן דרך בני"ע נוהגין כן. דגרסי' התם ר' מני בעי ובן לוי נאמן לעולם אפי' בשביעית פי' אם תומר פירות הללו מע"ר של שמיט הן מהו שיהא נאמן ויהא מותר לאכלם אלא בקדושת שביעית מדקתני מתני' לעולם ולא קתני בכל שנות המעשר. תו דילמא לפי שכות המעשר הס שם עליהם תמר לעולם אבל בשביעית לא יהא נאמן לומר מע"ר של שמיט ושלקח הבעית בתיקו: אין נאמנין אלא על דבר שכן דרך בני"ע נוהגין כן כיני מתני' ומשנה יתירה היא ודאי בשדי בשיאמר אלא על דבר שבני"ע נוהגין כן אלא ודאי יתור המשנה לאמרי הכהו דיני דאמר התם ר' בון ג"ר חייא כגון אם אמר פירות אלו נתנם לי אים פלוני במתנה ואמר לי אהן מתוקנין ואלא על מעשר דאשון הס אינו נאמן וכן נמי אם אמר מסדה שלי הן אינו נאמן כיון שהוא ע"ה והס"ה דמאי כשאר פירות ע"ה ואלא אמרי' דיהא נאמן במגו דאי בעי אמר מעש"ר שקנאתי ע"ה אבל הרמ"ם ז"ל נראה דגרס כמו שהוא כתוב בדפוס אלא על דבר שבני"ע וכו' אבן הס"ר שאמה שיילי"ו ז"ל מנאתי שכתב בפיהוש הירושלמי ס"ג כיני מתני' אין נאמנין אלא על דבר שדרך בני"ע

יכין תפארת ישראל בועז

ז. עייש ע"ס: **ח.** לומר שהמצוה לקט וכו' שיפטור הקונה מומה מהן מלעשרן: **ט.** בשעת קליר: **י.** בכל שנת ג' וו' בשמיטה. דמדהוה מרומה אין הבעה"ב מחלקו בפ"ק. ואילה"ק ויהיה נאמן בשנת ג' וו' לומר לקט שכחה ופאה הוא. במגו דבעי אמר מעשר עני הוא. ואי"ל מדהנך נתנין בשבלים משל"ב מעשר עני ניתן אמר שנתמרח. להכי אין נאמן מזה לזה. ליתא דהכי במ"ג משמע דגם בממורח נאמן בכולן. י"ל כיון דלקט שכחה ופאה רק דבר מועט הוא. רגיל לאחלו מיד. ולהכי אין נאמן עליהן רק בשעתן. ואע"ג דיש לו מגו. מגו במקום עדים היא. לאין סהדי שאינו אומר אמת (ג): **יא.** ר"ל מדמעשר לאמון נוהג בכל שנים. להכי לעולם נאמן לו ע"ה שהן של מעשר והפרישם אע"ע ממע"ר שניתן לו. ללא חשידי עליה כמו ללא חשידי ישראל ע"ה אע"ג. ואף לאין ליתן מתנות לכהן ולוי ע"ה [מחולין דק"ל ע"ב]. באין חבר שרי. כתוס' שם ד"ה מניין. ותוס' שם [דק"ד ע"ב]: **יב.** ע"ה בכל הנ"ל: **יג.** כדמפרש במשנה ג':

משנה ראשונה

אחת ולא יהא מניח בשעה שניה. **ב נאמנים על הלקט כו'.** וה"ה לפרט ועללות. **בשעתן.** בשעתן אין נאמנים במגו לאי בעי אמר מעשרין הן. דבעמי הארץ מייתי לחשידי והא בשעתן נאמנים ואע"ג דספק הוא אמת יש לו גמי מבוחה החייבת. כיון לאית לי' גמי לפטורה לא שביק היאנרא וכו' ג"י בשעתן רובא לפטורא שביה גזיה ומרובה פריש. ג **נאמנים על החטים.** פי' הר"ב לומר של מעשר עני הס וכ"כ הר"ש. ויפה פירשו לאך פירוש מאחר דמשום המנהג נאמנים. ואלו לקט שכחה ופאה לאו מנהגא הוא אלא מיוחד למלוקח בעזיבה כתיב הכא כהו כלעיל רפ"ד למלוקח לבד ולא לחלק. אבל מעשר עני אחלק ואלי במנהג יש אחלק בעניו זה ויש בעניו

ציונים
ב **נאמנים.** שם פי"ג מהל' מעשר הי"ב. **ובן לוי.** שם הט"ו:
ג **נאמנין על החטים.** שם הלכה יג.

שינויי נוסחאות
ב **ובן לוי** בד"ע וכן לוי בכ"ף. **ואינן** בכהד"ע אינן בלא וי"ו:

תוספות חדשים
פ"ח ב [תוי"ט ד"ה] **ובן לוי כו' ור"ל ישראל עם הארץ כו' עכ"ל.** וקשה להר"ב פי' בריש דמעי הטעם שאמה אמת פוטרת כו' וזה לא שייך בתרומת מעשר ועוד אפילו יתן כליו תרומה גדולה הוי אחד מאחשים מה שאין כן בתרומת מעשר והרמב"ם בפירושו ומצורו לא כתב שום טעם על תרומה גדולה לא שבקו שע"ה היו מזהרים בו ומ"כ י"ל °דגם בן לוי מלאו כן אבל מלשון הירושלמי זה שהביא הר"ב משמע דמשום הוחזקו וכ"ע (מההורש"ח זצ"ל): אמר המגיה ולפעד"ז דלק"מ לאמרינן בשבת י"ג ע"ל דלוש ע"ה מעשרין הן וכאנו שהוא להא דאמר הכא למיעוטא טפי ממקום אחר משום דהוי מיעוטא דשכיחא טובא והיו הרבה נכשלים עכ"ל ומציפה ת"ט רים דאמי ע"ה ועכ"ל בן לוי דלא שכיחי טובא ואין רבים נכשלים בה תלינן בחר רובא דלוש לויש מפרישין מ"מ דלא גרע ממעשר לכל אדם. ועי"ל דבן לוי כיון דבאמת בלא יגיעה בא לו מפרישי

ראשון לציון
פ"ח ב [בר"ב ד"ה] **ובן לוי כו' על ת"ג כך לא נחשד כו'.** ר"ל לעניש הראשון שכ' לק' רים דאמי לעשה הכ' לא שייך הכא:

תום' רעק"א
פ"ח ב [אות פב] בתו"ח ד"ה **ובן לוי. דגם בבן לוי מצאו כן.** ולפמ"ש הרע"ב רפ"ד דדמאי דאין ע"ה נזהרים בתרומת מעשר דסברי דאינה במיתה כ"ז שלא הופרש מעשר ראשון א"כ הלוי שבא לידו מעשר ראשון נזהר בתרומת מעשר.

תוספות אנשי שם
ב במשנה **בכל שנתו.** נראה שעשה הגמנות במעשר בכל השנה מפני שלא ים זמן קבוע להפרישם גם משום שהם הרבה ויוכל להיות לעני ולוי מהם לכל השנה משל"כ בגשו"פ שהם מעט שהרבה עניים מלקטין וגם יוכל להיות שלא ירבה הלקט והשכחה ועוד שזמנם קבוע (רמ"ז): **ובן לוי.** אף הכהן בכלל זה להיות נאמן על המע"ר בימי עזרא שקנסו את הלויס ומתנים אותו להכניס כנגע"ד מדלא תנן והלוי ומע"ם במדות פ"ג מ"ב (הר"ע).

עַל הַחִטִּין, וְאֵין נֶאֱמָנִין עַל הַקֶּמַח וְלֹא עַל הַפַּת[יד]. נֶאֱמָנִין עַל הַשְּׂעוֹרָה[טו] שֶׁל אֹרֶז, וְאֵין נֶאֱמָנִין עָלָיו[טז] בֵּין חַי, בֵּין מְבֻשָּׁל. נֶאֱמָנִין עַל הַפּוֹל, וְאֵין נֶאֱמָנִין עַל הַגְּרִיסִין[יז], לֹא חַיִּים וְלֹא מְבֻשָּׁלִין. נֶאֱמָנִין עַל הַשֶּׁמֶן, לוֹמַר שֶׁל מַעֲשַׂר עָנִי הוּא, וְאֵין נֶאֱמָנִין עָלָיו, לוֹמַר

ר' עובדיה מברטנורא

לומר של מעשר עני הם שניתן לי אבל אין נאמנים לומר קמח ופת זה של מעשר עני שניתן לי קמח ופת דאין דרך לחלק מעשר עני קמח ופת: **שעורה של אורז.** °אית דמפרשי שבולת של אורז שלא היה דרכם לחלק אורז של מעשר עני אלא בשבולים. ואית דמפרשי שעורה של אורז קודם שנכתש במכתש והוסרה קליפתו [שעורה קורא לו] ולאחר דישה בעודו בקליפתו דרך לחלקו לעניים: **גריסין.** שטחנן בריחים של גרוסות: **נאמנין על השמן.** שדרך לחלק מעשר עני בשמן: **ואין נאמנין לומר של זיתי ניקוף הוא.** זיתי ניקוף ממתנות עניים הן שחובטים ומנקפים בזית להסיר הזיתים שנשארו מן המסיקה, וניקוף לשון כנוקף זית, ואין העני נאמן לומר שמן זה הוצאתי מזיתי ניקוף ופטור מן המעשר לפי

תוספות יום טוב

לשון הר"ב לומר של מעשר עני הם וכו'. וכן לשון הר"ש. ואולי משום דבסיפא תנן נאמנים על השמן לומר של מעשר עני הם. להכי אסברו לכולה מתניתין במעשר עני ואין הכי נמי דהוא הדין בלקט שכחה ופאה דעיקר מכילתין בהו איירי ולא במעשר עני. וכן כתב הר"ב בסוף המשנה לקט שכחה ופאה. ויתכן דברישא דאינן נאמנין הוי מעשר עני רבותא וסיפא דנאמנין הוו איפך רבותא. והרמב"ם בפירושו ובחבורו פי"ב מהלכות מעשר אסברה בלקט שכחה ופאה: **ואין נאמנין על הקמח וכו'.** פירש הר"ב שנתן לי קמח וכו' ולקמן מפרש שאם אמר שטחנו קמח נאמן ירושלמי. וכתב הר"ש דאין להאמינו במגו דאי בעי אמר שטחנו קמח דמאחר שאין דרך לחלקו כלל קמח ופת הוו כמו עדים ע"כ כלומר ואין מגו במקום עדים: **השעורה.** כ' הר"ב אית דמפרשי קודם שנכתש וכו' שעורה קורא לו. ומסיים הר"ש לפי שהוא כשעורים שאין נאכלין בקליפתן: **חי.** ל' הרמב"ם הוא הדבר שאינו מבושל תרגום אל תאכלו ממנו נא (שמות יב) לא תיכלון מיניה כד חי:

פירוש המשניות להרמב"ם

נתן לי זה הקמח או זה הלחם אבל אם אמר אני לקחתי זרע השכחה והפאה וטחנתי אותו ועשיתי ממנו זה הלחם יהיה נאמן אבל בשעת הפאה. ופי' **שעורה של אורז**. שבולת של אורז וכמו כן לא יהיה נאמן עליו כשיהיה זרע נדוש ולא אפוי שהמנהג לא היה אצלם שיותן אלא בשבולים. ופי' **גריסין**. פולים טחונין ומקולפים. ופי' **חי**. הוא הדבר שאינו מבושל תרגום לא תאכלו ממנו נא לא תיכלון מיניה כד חי (שמות יב). **מעשר עני**. מנהג בני אדם להוציא מן השמן ולפיכך יהיה

מלאכת שלמה

נותנין כן והיינו כדתני באידך בבא דלקמיה ובני אדם דקתני אעשירים דנותנין להם קאי ע"כ וכן שם בה' מעשר הלשון כן ואינם נאמנין אלא על דבר שדרך בנ"א ליטלו ע"כ. ג **ואין נאמנין לא על הקמח ולא על הפת**. לומר של מעשר עני שניתן לי הוא או לקט או שכחה או פאה הן ובעי עשורינהו דמאי. הר"ש שירילי"ו ז"ל. וזו ולא"ל זו קתני וכן מבואר שם בה' מעשר. ובירושלמי אמרינן דאפי' הכל יודעין שרוב מכנסו לקט אין נאמן לומר קמח ופת ניתן לי והיכי משכחת לה שמחלקים והלא דרכן לבזוז מיהו משכחת לה בשכונן אומרים לחלק כדאמרי' לעיל גבי פאה פ"ד או בעניים שנותנים זל"ז. ה"ר שמשון ז"ל. **כתוב בספר תוספות יום טוב***). ולא על הפת דאע"ג דטבל אוסר במינו בכ"ש כדתנן בספ"ג דחלה הא לעיל מינה תנן נמי אם נתערב במאי מיתקן ע"כ ואיני מבין מה שייך לומר זה אהאי בבא ושמא ר"ל שיש להקשות דמאחר שאינו נאמן העני לומר שהפת הוא של לקט וכו' א"כ הקונה הפת שבידו של עני צריך לעשרו. וע"ז הקשה כיצד יעשרנו דניחוש שמא הוא מעורב מלקט שכחה או פאה שהן פטורין עם טבל שהיה ביד העני ג"כ. ותירץ שהרי י"ל תיקון להביא לו פרנסה ממקום אחר וכו'. **בפי' ר"ע ז"ל**. נ"ל שכך צ"ל ואית דמפרשי שעורה של אורז קודם שנכתש במכתש והוסרה קליפתו ממנו קורא לו שעורה ולאחר דישה דהיינו קודם כתישה בעודו וכו'. **ואין נאמנין עליו בין חי בין מבושל**. פי' אחר כתישה אין נאמנין עליו אפי' חי וזו ולא"ל זו קתני. **ואין נאמנין עליו לומר של זיתי ניקוף הוא**. פי' זית ניקוף הן זיתים שמשיירין באילן ואינם ראויין והפקר הן ובירוש' תני ר' יודן אומר מקום שנוהגין להיות דורכין את העוללות עני נאמן לומר יין זה של עוללות הוא ודכוותה מקום שנהגו להיות מוסקים (ס"א טוחנים) זיתי ניקוף עני נאמן לומר שמן זה של זיתי ניקוף הוא.

*) הדברים הללו נמצאים במהד"ק של התוי"ט שהדפיסה בפראג שנת שע"ה.

תפארת ישראל

יכין

יד. דאין דרך ליתן מתנת עניים הנ"ל בקמח ופת. ואע"ג דבאמר טחנתי ואפיתי נאמן. אפילו הכי אינו נאמן במגו. מדהו"ל מגו במקום עדים: **טו.** לר"מ ר"ל שבולת. דלא נהגו ליתן אפילו מעשר עני באורז נדושת. ולר"ש ר"ל גרעין בקליפתו: **טז.** על אורז מנוקה: **יז.** פולין טחונים:

בועז

קכ"ז ס"ק כ"ח). תדע דהרי בעני ע"ה איירי דאינו נאמן על מעשר. מיהא ממה דאמרי' בכתובות די"ג א'. דבנסתרה מודה ר"י דנאמנת לומר לכשר נבעלתי במגו דאי בעי אמרה לא נבעלתי. ומוכח להדיא דסמכי' באיסורין על מגו אפי' להתירו לאחרים:

משנה ראשונה

אחר. והרמב"ם בפירושו ובחבורו דאסברה לה בלקט שכחה ופאה ה"ל למנקט מעשר עני שמדוקדק יותר. ועוד אי בלקט שכחה ופאה אמאי נאמנים על החטים הא הם באים בשבלים קודם דישה. אבל מעשר עני דרכו בחטים כדלקמן מ"ה. והיינו נמי דקתני נאמנים על שעורה של אורז משום דאורז קל הוא ברירתו שאינו נידש במקלות אלא נכתש במכתשת הוי כמו חטים. **ואין נאמנים על הקמח**. אע"ג דאית ליה מגו דאי אמר טחנתי קמח נאמן כיון שאין דרך לחלק קמח הוי כמגו במקום עדים כ"כ הר"ש. וכ"כ המרדכי פ' השוכר את הפועלים בשם רב האי שהביא ראיה מכאן דמנהג הוי כמו עדים ולא מהני מגו הפך המנהג ע"ש ובתשובת מהרש"ך ס"ס כ"ח הביאו ופירש דהמגו בכאן דאי בעי אמר מעושרין הן ע"כ ואין זה נכון דמעושרין אינו נאמן דבע"ה איירי אלא כמ"ש הר"ש דמגו הוא בטחנתי וי"ל דמכאן נמי יצא להם להפוסקים בכמה דוכתי דדבר הרגיל ומצוי לא נכנס בכלל ספק וכודאי חשוב כמ"ש ביו"ד סי' נ"ז לענין דרוסה וכ"כ התוס' בפ"ק

ציונים

על השעורה. שם הי"ד:

שינויי נוסחאות

ג **על הקמח** בירוש' לא על וכן הוא בד"ס. **לא חיים ולא מבושלים** בירושלמי בין חיים בין מבושלין וכ"ה בד"ס.

תוספות חדשים

אפילו הרבה ולא חשיד משא"כ בישראל. ולפמ"ש התוי"ט פ"א דדמאי משנה ג' ד"ה שירי מנחות דמה שהוא לכהן לא גזרו ע"ש ג"כ לק"מ.

תוס' רעק"א

[אות פא] בהרע"ב ד"ה **שעורה. אית דמפרשי.** כך פירש הרמב"ם בפירושו ולשיטתם אזלי דמפרשי למתני' דמיירי בלקט שכחה ופאה. אבל הר"ש דמפרש למתני' במעשר עני דחה מלפרש שבולת של אורז דאדרבא כשנתמרח עדיף טפי שאין דרך לעשר עד אחר מרוח מש"ה מפרש דשעורה היינו אחר שנכתש והוסרה קליפתה. והרע"ב ארכביה אתרי רכשי. להנך אית דמפרשי שבולת דמיירי במעשר עני.

תוספות אנשי שם

ג תוי"ט ד"ה **נאמנין כו' דה"ה בלקט כו'**. הרב הו"ע רצה לחלוק ע"ז ולפרש דס"ל להר"ש והר"ב דמה שנאמנין על החטים אינו אלא במ"ע אבל בלשו"פ אין נאמנין אפילו על החטים שדרכן ליתנן בשבלים ע"ש. ומלבד שדברי הרמב"ם הם בפי' שלא כדעתו ול"ל להרבות במחלוקת כי על החלוקים אנו מצטערים. בר מן דין בירושלמי מבואר בהדיא דמתני' מיירי אף בלקט דהכי איתא התם היו הכל יודעין שרוב מכנסו לקט אינו נאמן לומר קמח ופת ניתן לי ע"ש (הובא בס' מ"ש) ועוד דמלישנא דמתני' גופיה מוכח דלא כותיה מדאצטריך לפרושי בסיפא גבי שמן של מ"ע הוא ואם איתא הא כולה מתני' לא מתנקטא אלא במ"ע דיה דוקא נאמנין על החטין (ש"ל). בא"ד **וסיפא**. ר"ל וסוף דברי הר"ב שכתב דין דנאמנין (ש"ל). בסה"ד **אסברה בלשו"פ**. אין לטעות ולפרש בדעת הרמב"ם דדוקא בלשו"פ אינו נאמן אבל לא במ"ע מטעם שכתב התוי"ט לעיל דמ"ע הוי רבותא וא"כ ה"ל לרמב"ם לפרשו. דכבר הודיע הר"מ דה"ה במ"ע במה שהקדים בדין דלעיל ואם אמרו של מ"ע הוא נאמנין כל שנתו ואח"כ כ' כיצד חטים אלו וכו' ש"מ דאכולה קאי. ואע"פ שלא הזכיר אלא לשו"פ מ"מ הרי בסוף הדין כלל הכל באמרו ולא"ל

זיתי נקוף. כתב הר"ב ממתנות עניים הם. מסייס הר"ם כלתנן במסכת חלה פ"ג (משנה ט) ומ"ש הר"ב לפי שמין רגילין לעשות שמן מזיתי נקוף. מסייס הרמב"ם לפי שמי שפשר לדרוך או לטחון דבר מועט ע"כ. ובירושלמי תני ר' יהושה וכו'. מקום שנהגו להיות מוסקים זיתי נקוף והוא עני נאמן לומר שמן זה של זיתי נקוף הוא: **ד נאמנין על הירק.** פירש הר"ב לומר שמעשר עני הוא. דירק חייב במעשרות [מדרבנן] מסייס הר"ם כלתנן [בפ"ק] למעשרות. ובפ"ק דפאה משנה ד' מסיק הר"ם הטעם לחלק למה חייבו חכמים ירק במעשר ולא בפאה להוסיף ואין מכניסו לקיום יש ריות מועט לעניים ואם ישמרו על הפאה יפסידו במקום שאר מלקט ולהביא מתנות אחרות: **מלפסו.** פירש הר"ב קדרה ופרור ובסוף פרק י' לכלים מפרש מחבת גדולה: **ה אין פוחתין לעניים.** פירשו הר"ב והר"ם כשמחלקין מעשר עני. והדין עמהם למילו בלקט שכחה ופאה הדין לבוז כלתנן ריש פרק ד'. ועי' שמין רגילין לעשות שמן מזיתי נקוף. מאכל עני המומר קמח זו או פת זו מלקט שכחה ופאה שלקטתי וטחנתי קמח ואפיתי לחם, נאמן שדרך העני לעשות לחם מלקט שכחה ופאה: **ד נאמנים.** העניים על הירק אי לומר שמי שפשר לדרוך או לטחון דבר מועט ע"כ. ובירושלמי תני ר' יהושה וכו'. מקום שנהגו להיות מוסקים זיתי נקוף והוא עני נאמן לומר שמן זה של זיתי נקוף הוא: **ד נאמנין על הירק.** פירש הר"ב לומר שמעשר עני הוא. דירק חייב במעשרות [מדרבנן] מסייס הר"ם כלתנן [בפ"ק] למעשרות. ובפ"ק דפאה משנה ד' מסיק הר"ם הטעם לחלק למה חייבו חכמים ירק במעשר ולא בפאה להוסיף ואין מכניסו לקיום יש ריות מועט לעניים ואם ישמרו על הפאה יפסידו במקום שאר מלקט ולהביא מתנות אחרות: **מלפסו.** פירש הר"ב קדרה ופרור ובסוף פרק י' לכלים מפרש מחבת גדולה: **ה אין פוחתין לעניים.** פירשו הר"ב והר"ם כשמחלקין מעשר עני. והדין עמהם למילו בלקט שכחה ופאה הדין לבוז כלתנן ריש פרק ד'. ועי' ועני פחות משיעור זה לכאורה (דכריס כ"ו) ומכלו כשעריך

1 בד"ו לפסו.

ד נֶאֱמָנִים עַל הַיָּרָק חַי, וְאֵין נֶאֱמָנִים עַל הַמְּבֻשָּׁל, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה לוֹ דָּבָר מוּעָט, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ בַּעַל הַבַּיִת לְהָיוֹת °מוֹצִיא מִלְפָסוֹ: ה אֵין פּוֹחֲתִין לָעֲנִיִּים

ציונים

ד **נאמנין.** סס. ה **אין פוחתין.** סס פ"ו מהל' מת"ע ה"ח. עירו' כנ: :

שינויי נוסחאות

ד **היה לו** נד"ם ל"ג מלת לו. ה **לעניים** בעירובין סס לעני.

תום' רעק"א

ד [אות פג] **מוציא מלפסו.** וסיים הרמב"ם בחבורו ומתוך שיכול לומר בעה"ב נתנו לי יכול לומר אני בשלתיו ממתנותי עכ"ל ותמיה לי הא בלא"ה נאמן לומר אני בשלתי וכמ"ש הר"ש והרע"ב ודוחק לומר דהרמב"ם חולק עליהם. ולא מצאתי מי שהעיר בזה וצ"ע.

פירוש המשניות להרמב"ם

נאמן כשיאמר זה השמן הוא מעשר עני. **וזיתי נקוף.** הם הזיתים הנמלטים (שנשרו מן האילנות) [שנשארו באילנות] וחובטין אותן העניים והן זכותם וניקוף הוא ממלת כנוקף זית (ישעיה טז) ולא יהיה נאמן באמרו זה השמן מן הזיתים ההם וטעמו היותו נאמן על הלקט ועל הפאה כשיאמר זה הקמח מזרע לקט ופאה טחנתי אותו ולא יהיה נאמן באמרו זה השמן מזיתי הניקוף דרכתי אותו לפי (שאי) [שאפשר שיטחן דבר מועט אי] אפשר לדרוך (או לטחון) דבר מועט. ד **מלפסו.** מין ממיני כלי הבישול נקרא לפס והיו מבשלין בו הירקות.

מלאכת שלמה

ד **אא"כ היה לו דבר מועט.** פי' התכס ס"ל יהוסף מתכמי ז"ל כי כשבעה"ב ליקט ירק לגרכו הינו מוליא ממנו מ"ע כך כשהוא מי. כי הינו רואי לעני שמין העני רוצה ליטפל בו ולבשלו בעבור שהוא מעט. וע"כ כשבעה"ב מבשלו מחלה ומ"כ נותנו לעני כך מבושל אבל סס יש לעני ירק מבושל הרבה והוא אומר שמ"ע הוא שנתנו לו כך מבושל הינו נאמן כי הין בעה"ב רגיל לבשלו מחלה כשהוא הרבה ע"כ: **שכן דרך בעה"ב להיות מוציא מלפסו.** כתב הרמב"ם ז"ל וממוך שיכול לומר בעל הבית נתנו לי יכול לומר נמי בשלתיו ממנותי ע"כ. ה **אין פוחתין לעניים בגורן כו'.** פי' הרב"ם ז"ל (בפ"ו מהלכות) מין פוחתין לעני בגורן בשנת מעשר עני סס יש לו לבעה"ב בגורן מ"ע לחלק הרבה ובאו עניים הרבה לגורן והוא מחלקן אל יפחתו לכ"א משיעורן דקתני הכא ע"כ. ובעירובין דף כ"ט מייתי לה וקאי רב חסס עלה וכן לעירוב פי' לעירובי תחומין דבעינן מזון שני סעודות ותחלי לוג יין קאי למעריבין בו וה"ה לכולהו דמשמע חסס וע"ש בחוס' ובהג"ה.

*) ב' תיבות אלו אין להם מקום כאן ואולי בטעות נשתטו ממקומם בראש מ"ז:

יכין תפארת ישראל בועז

יח. שחלש העני מהלקט שכחה ופאה: **יט.** למדהן מועטים ג"כ לעשות מהן שמן ומינו נאמן במגו כלעיל: **כ.** מאלפסו כשאכח לעשר מקולס(ד) לירק חייב במעשר מד"ס. ולא בפאה. להכיות מועט לעני. ולא ירצה להחמין עליה. להפסיד ע"ז מתנות אחרות. (ד)וכ' עלה רבי הגאון מוה' עקיבא שליטא"ג [בחוס פ"ג] וז"ל וסייס הרמב"ס בחזורו. וממוך שיכול לומר כו' ולא מצאתי מי שהעיר ע"ז. עכלה"ט. **אמרה נקי.** קטין תריך שקא. הילושלמי כתב כר"ם ור"ב. דנאמן לכולהו. וגס הר"מ בפי' המשנה כ' כן ונאמת לא זכיתי להבין מנ"ל לרבינו דמ"ש הרמב"ס בחזורו ומוך שיכול לומר וכו' קאי רק לירק מבושל. ומטעם מגו. לפע"ד לאכל המזכירים לעיל קאי. וכן דייקא לשון הרמב"ס. לאי לירק לחודא קאי. הול"ל מחוך שיכול לומר מבושל ניחן לי. יכול לומר אני בשלתיו. וכ"כ ממה דסייס הרמב"ס מחתנות עניים. ס"מ דלכולהו לעיל קאי. ללמחר

משנה ראשונה

דפסחים דף ע' דסיינו נמי כמו מנהג שרגילין בכך. **שלי זיתי נקוף הוא.** מאחת דשל זיתי שכחה ופאה הוא נאמינ. והיינו דנקט שמן ולא נקט נמי יין דבענבים ליכא ניקוף וכבל ענין נאמינ אפילו אומר של שכחה ופאה או של עולות. ומיהו בירושלמי מוכח דעולות דינם כזיתי ניקוף. וע"ל הא דלא נקטא מחני' ביין שמין נאמינ מבל עולות דלא פסיקא דנהי דבשחם עולות אין נאמינ שהוא מועט. אבל מבשחת כרם שכולו עולות כלעיל פ"ו כיון שהינו דבר מועט נאמינ. אבל זיתי ניקוף פסיקא ליה דלעולם מועט הוא. ד **שכן דרך בעה"ב להיות מוציא מלפסו.** פי' הר"ב כשבשל מלעשו. דלכו לעשר מן הקדרה וכ"כ הר"ש. וקשה ל"כ בכל תבשיל נמי דלכו כן אם שכח ולעיל קאמי בחורו ובגריסין אין נאמינ על המבושל. ועוד מי קאמי אם שכח. ויש לפרש דבירק לעולם דלכו כן משום דאי מחרמי ליה עני המחזר על הפחח ונחן לו מעשר מן הקדרה ואינו נוחן לו המחוקן דחייש לפסידא ונהגו כך בירק שכן נוחנין לעניים ירק שהינו מחוב כ"כ כשאר תבשיל. ה **אין פוחתין לעניים בגורן.** תני קאמי בחיבי במעשר עני. אד בפ' רואה מקלה שלש שניט מוליא אם כל מעשר וגו' והשחא כשעריך ובא הלוי והגר וגו' ואכלו בשעבו. ואד בפ' כי תבא כי תכלה לעשר וגו' ושחא ללוי והגר וגו' ואכלו בשעריך ושבעו. ובספרי דמי להו מהדדי הכא כחיב